

METABOLISMUS

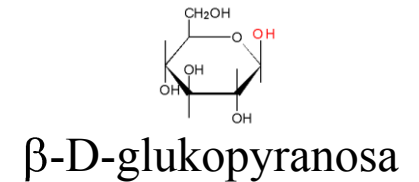
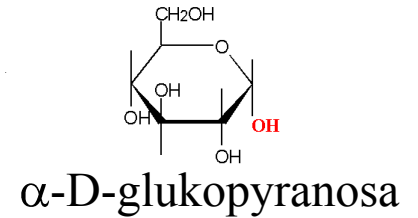
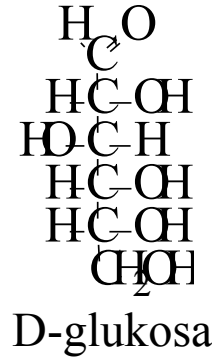
SACHARIDŮ

© Biochemický ústav LF MU 2013 - (H.P.)

Rozdělení sacharidů

Monosacharidy: glukosa
fruktosa
galaktosa

Oligosacharidy: 2-10 podjednotek monosacharidů
vazba glykosidová (např. α -1,4 nebo β -1,4)
sacharosa (glukosa+fruktosa)
maltosa (glukosa+glukosa),
laktosa (glukosa+galaktosa)

Polysacharidy

Polysacharidy

Polysacharidy: až tisíce monosacharidových podjednotek
vazba glykosidová (např. α -1,4 nebo α -1,6)
mohou obsahovat i více druhů monosacharidových
podjednotek i necukerné složky

glykogen – „živočišný škrob“

syntéza ze sacharidů přijatých potravou
glukosové jednotky (vazba α -1,4 a α -1,6)

škrob – zásobní látka rostlin

glukosové jednotky (vazba α -1,4 a α -1,6)
amylosa + amylopektin

celulosa – stavební rostlinný polysacharid

glukosové jednotky (vazba β -1,4)
nestravitelná pro člověka – vláknina potravy

Hlavní živina pro lidský organismus

Sacharidy

Využitelné sacharidy

Polysacharidy

škrob (těstoviny, rýže, pudinky,
brambory,...)

Oligosacharidy

sacharosa (sladká jídla..)

laktosa (mléko,..)

maltosa (pivo, slad..)

Monosacharidy

glukosa (ovoce..)

fruktosa (med, ovoce..)

galaktosa

Nevyužitelné sacharidy

Polysacharidy

celulosa (ovoce, zelenina)

VLÁKNINA

Obsah škrobu v potravinách

(průměrné hodnoty)

Potravina	Škrob (%)
Pudinkový prášek	80
Mouka pšeničná	75 !
Rýže	75 !
Těstoviny	70 !
Rohlík	60
Luštěniny	60
Chléb	50
Celozrnné pečivo	40
Brambory	15
Banán	15

Obsah glukosy v potravinách

Potravina	Glukosa (%)
Glukopur	100
Rozinky	50 !
Med	30
Hrozny	6-10 !
Ovoce	1-5

! U diabetiků nutná velká opatrnost

Nejrozšířenější sacharid

Glukosa

(volná i vázaná)

Sacharid tvořící největší využitelný

zdroj energie

škrob

Sacharid tvořící významnou složku nestravitelného

podílu v potravě

celulosa

Trávení sacharidů

Schematicky

Ústa → žaludek → tenké střevo → portální žíla

Ústa:

slinná **α -amylasa** (štěpení α -1,4 glykosidových vazeb)

škrob $\Rightarrow$ dextriny

Žaludek:

žádný enzym štěpící sacharidy

inaktivace slinné α -amylasy

Tenké střevo :

pankreatická α -amylasa (štěpení α -1,4 glykosidových vazeb)

dextriny a (škrob) $\Rightarrow$ maltosa, isomaltosa, D-glukosa

specifické disacharidasy (štěpení na monosacharidy)

sacharosa, laktosa $\Rightarrow$ glukosa, fruktosa,
galaktosa

kartáčový lem enterocytů

absorpce monosacharidů $\Rightarrow$ buňky střevní sliznice

Portální žíla

transport monosacharidů do jater

Proč organismus nevyužívá celulosu jako zdroj energie

Celulosa

glukosové jednotky

~~β -1,4-glykosidová vazba~~

Nejvýznamnější monosacharidy v metabolismu

GLUKOSA

Fruktosa

Galaktosa

GLUKOSA V KRVÍ

! Nesmí klesnout pod 3 mmol/l !

3,9-5,6 mmol/l plasma

Zvyšuje
hladinu glukosy

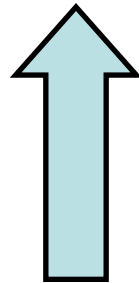
Snižuje
hladinu glukosy

Glukagon

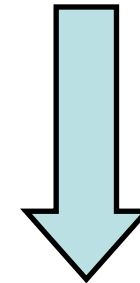
Adrenalin

Glukokortikoidy

(Kortizol)

Regulace hormonální

Insulin

Stanovení glukosy v kapilární krvi

GLUKOMETRY

Accu-Chek® - Performa Nano

Accutrend® GCT

Glukometr One touch Ultra

Postup práce s glukometrem

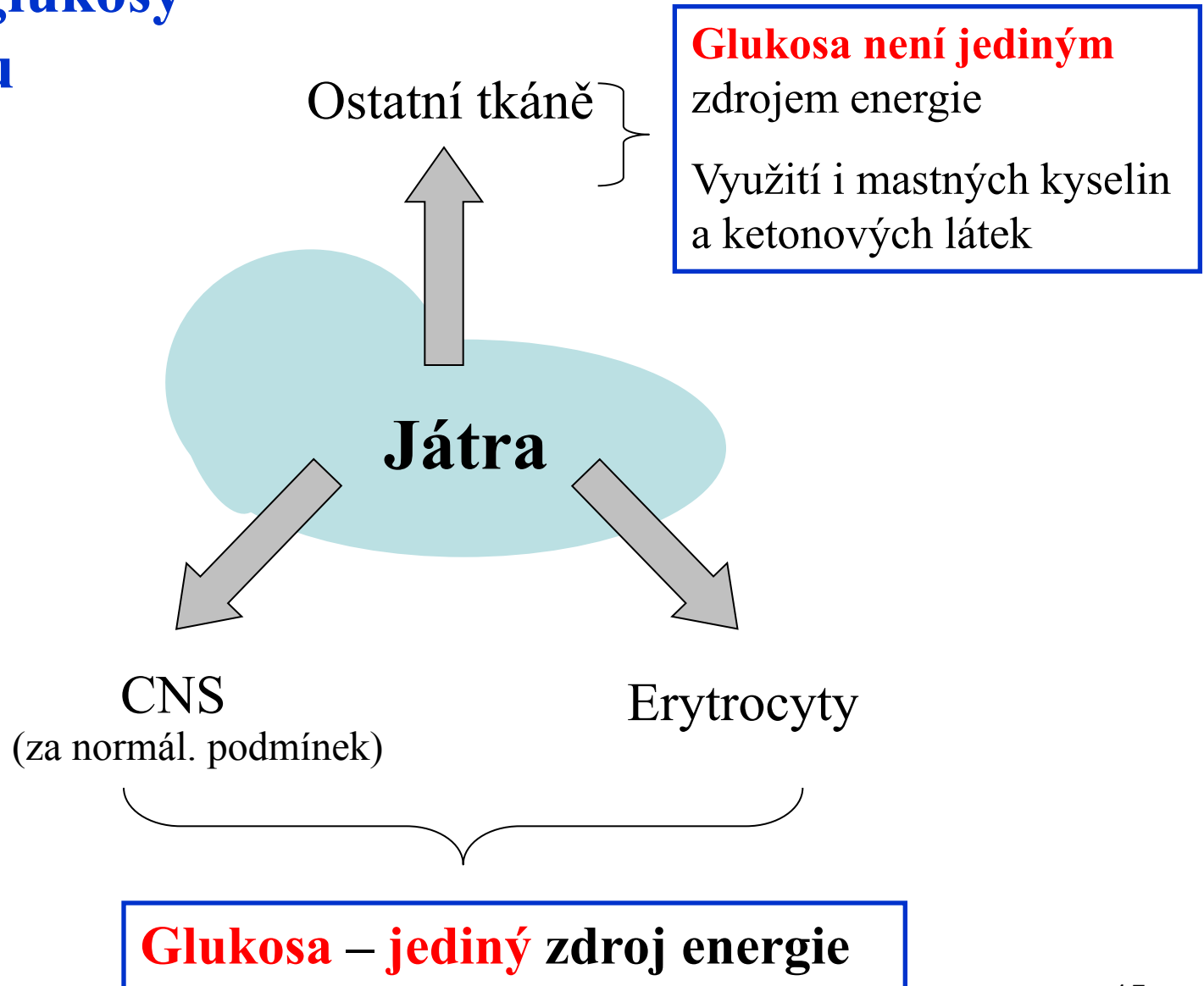

Nejvýznamnější orgán v metabolismu sacharidů

- zásobuje ostatní tkáně glukosou
- metabolizuje glukosu - získá energii
  - prekursory pro ostatní látky
- syntéza glykogenu

Distribuce glukosy v organismu

Který orgán bude **přednostně** zásobován glukosou v případě , že poklesne hodnota glukosy v krvi ?

METABOLISMUS GLUKOSY

Glykolýza

Syntéza a odbourání glykogenu

Pentosový cyklus

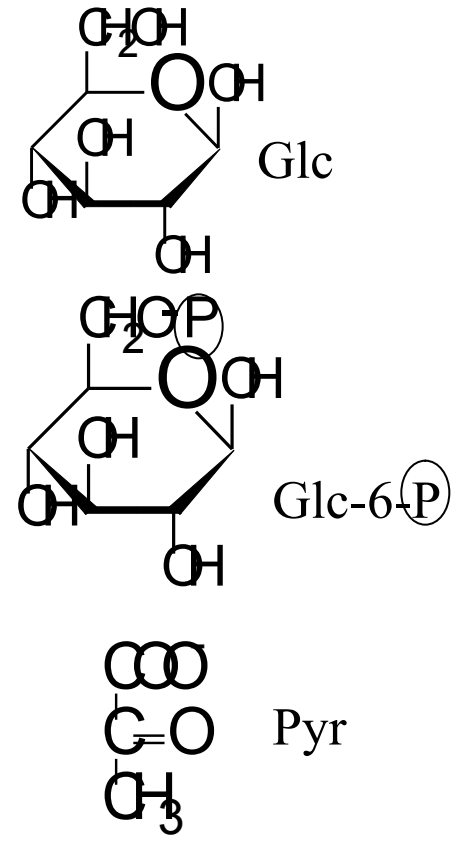
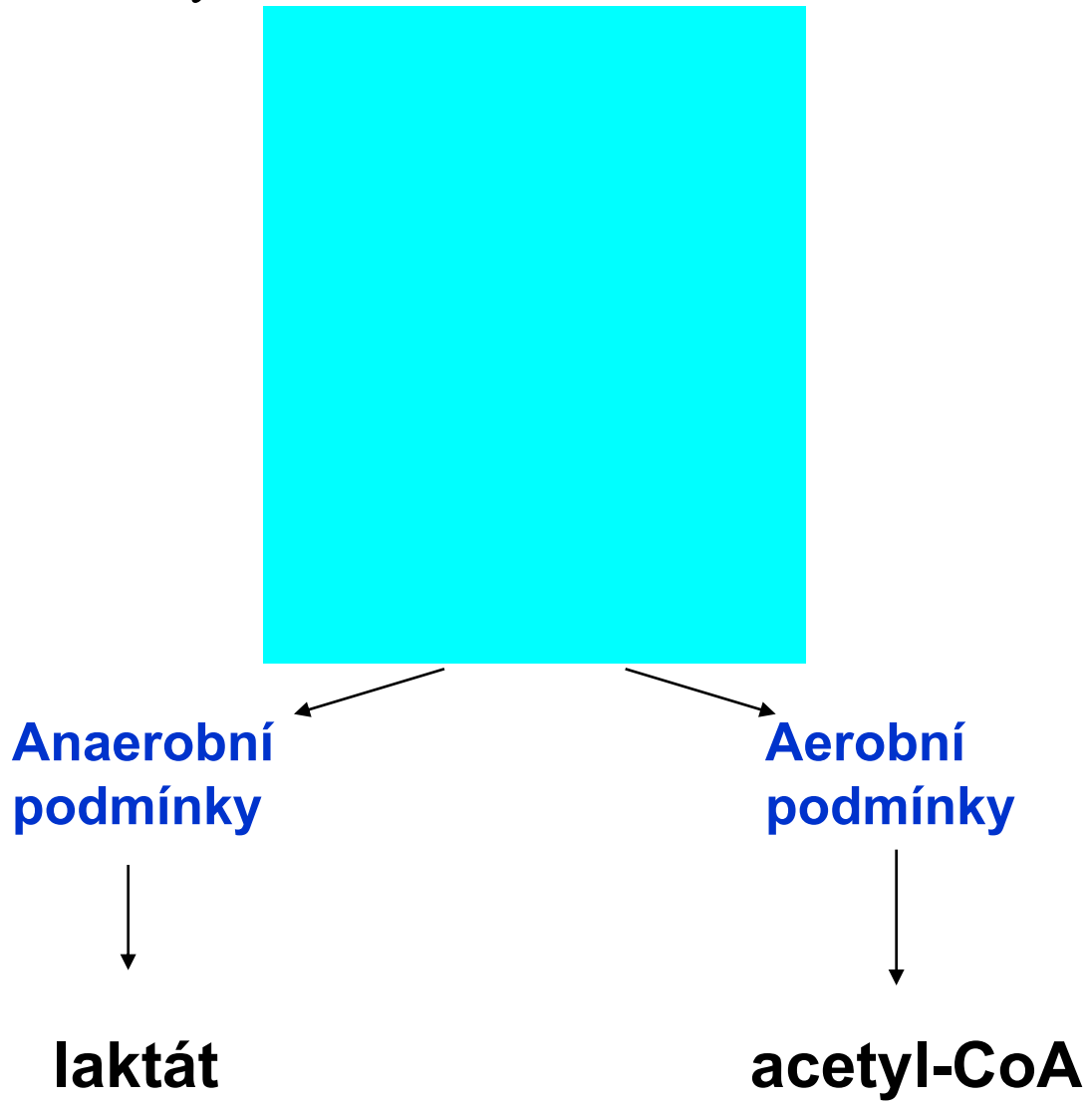
Glukoneogeneze

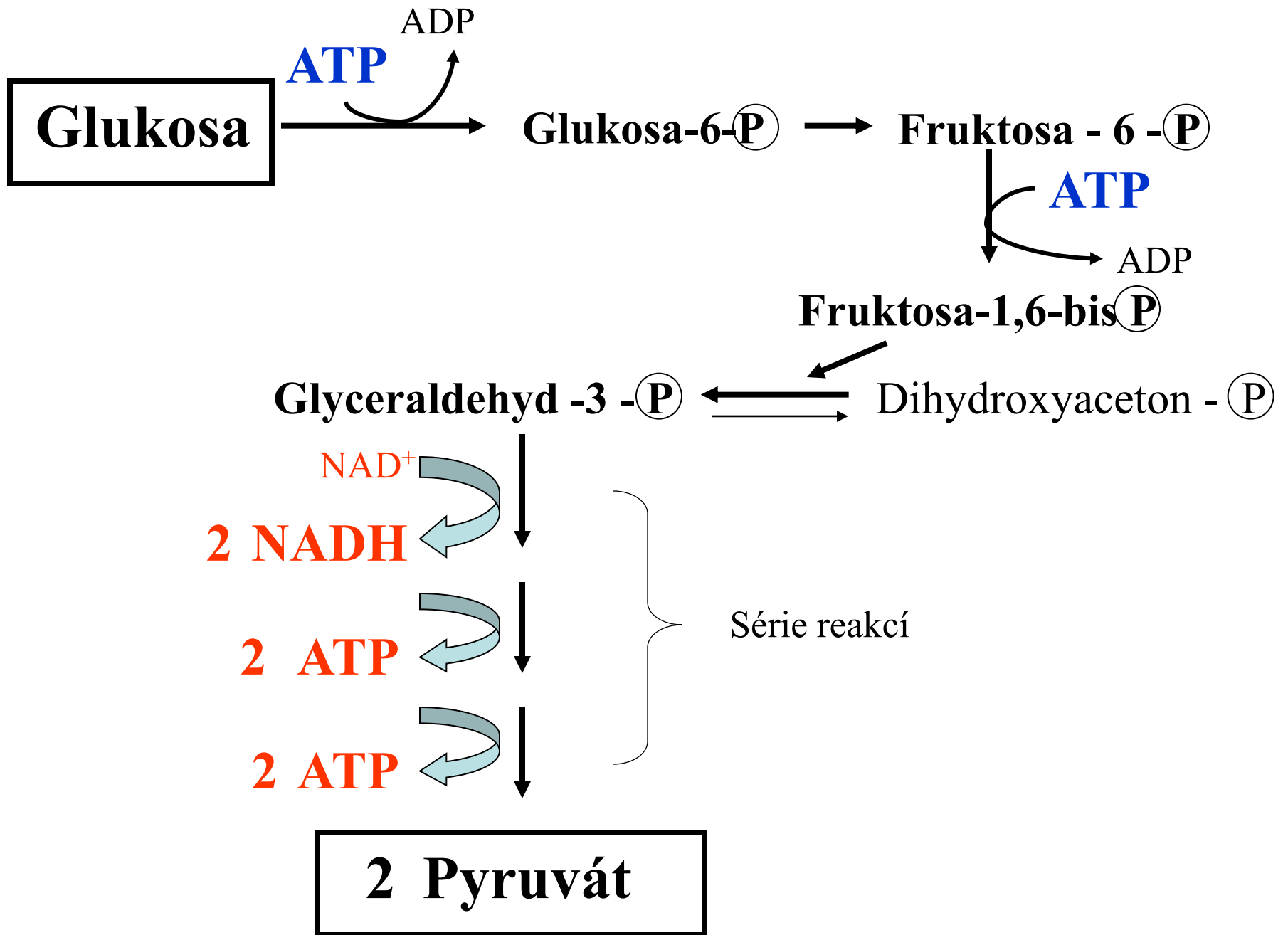
Glykolýza

- Lokalizace: cytoplasma
(většina buněk)
- Význam: získání energie
tvorba dalších látek
- Rozdělení glykolýzy: aerobní glykolýza
anaerobní glykolýza

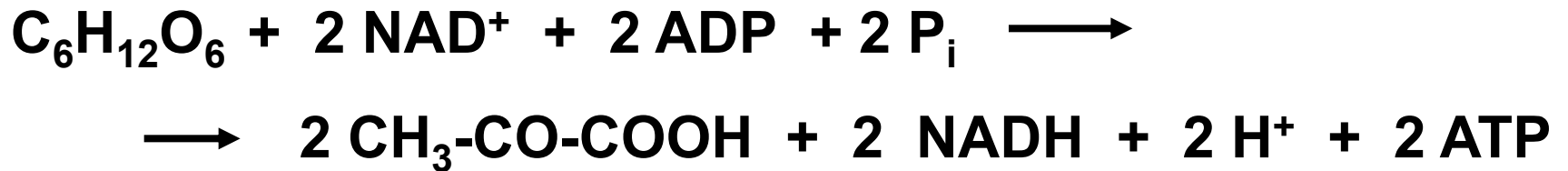
Glykolýza

schematicky

Sumární rovnice glykolýzy (anaerobní i aerobní)

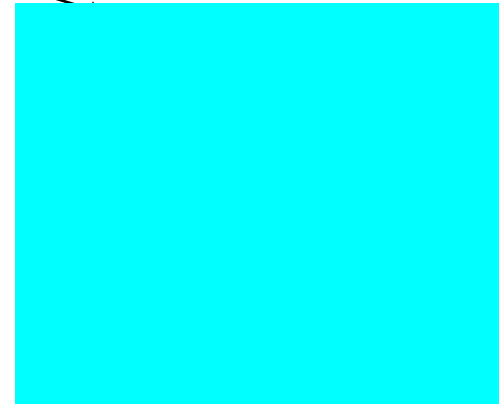
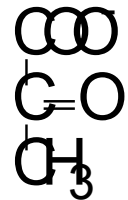
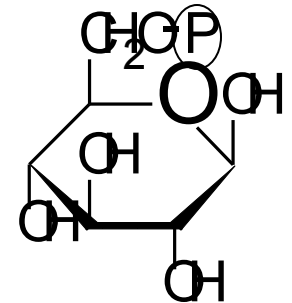
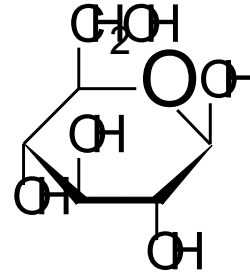
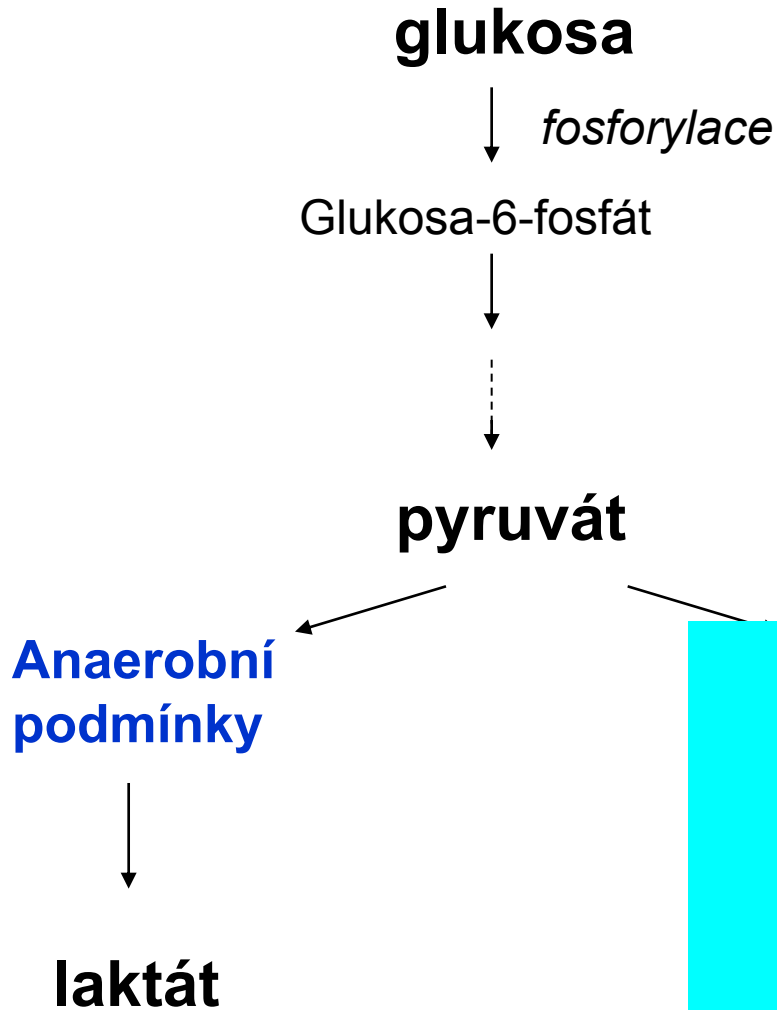

! Pro kontinuální průběh glykolýzy je třeba:

- Regenerace NAD^+ - tedy reoxidace NADH
- Dostatek ADP

Glykolýza

schematicky

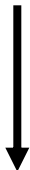

Aerobní glykolýza

glukosa

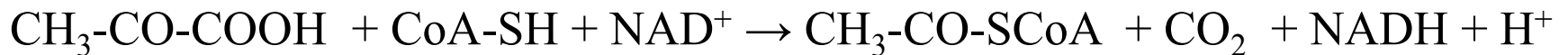

pyruvát

Oxidační dekarboxylace
(multienzymový komplex: thiamindifosfát, kyselina
lipoová, koenzym A, FAD, NAD⁺)

Acetyl-CoA

Kde probíhá aerobní glykolýza ?

- Většina buněk - matrix mitochondrie
Příklad: Kosterní sval

Kosterní sval – mírná práce nebo klid
dostatečný přívod O₂

glukosa ----> pyruvát

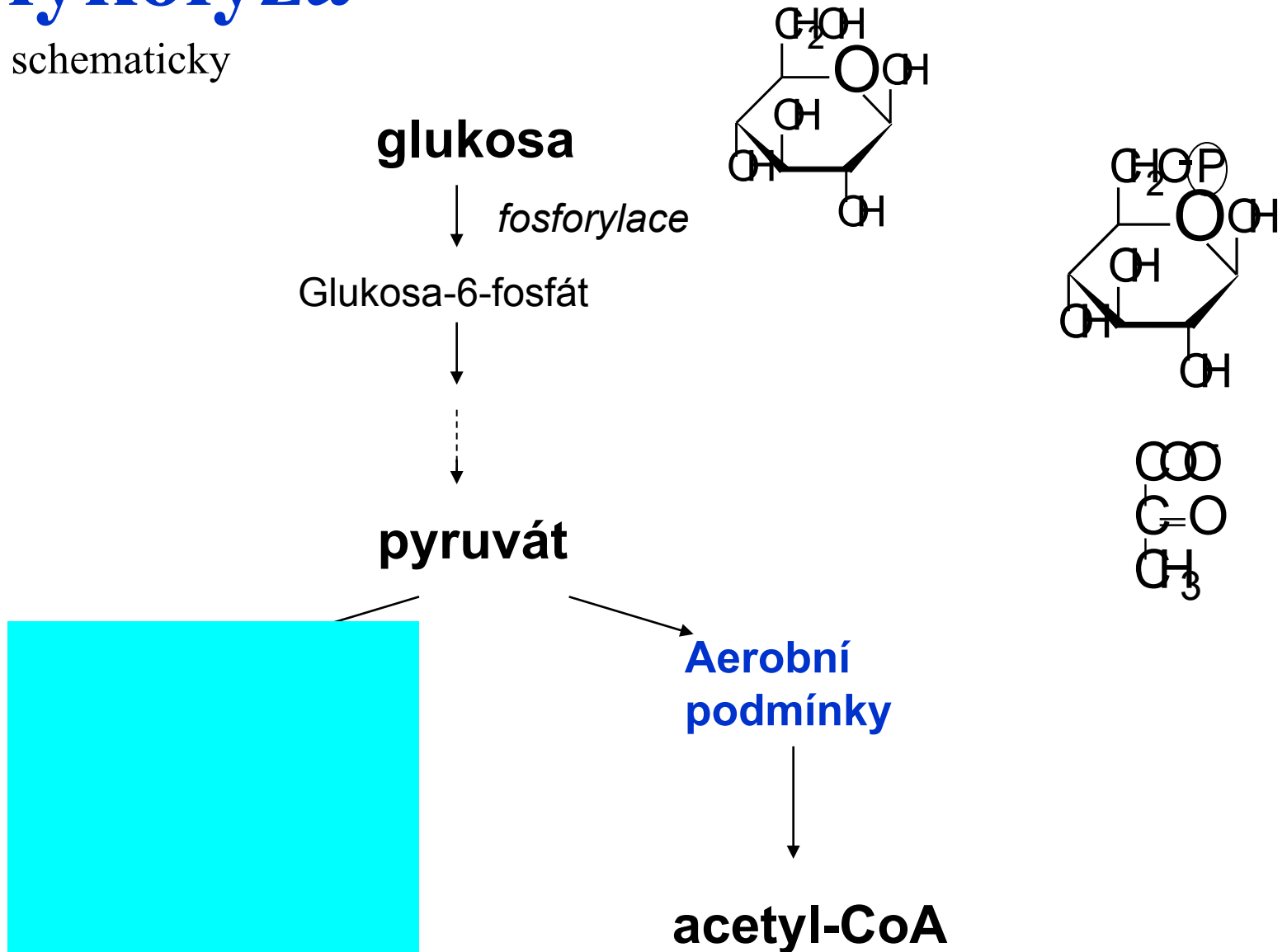
Tvorba **acetylCoA**

Reoxidace NADH – **dýchací řetězec**

Glykolýza

schematicky

Anaerobní glykolýza

glukosa

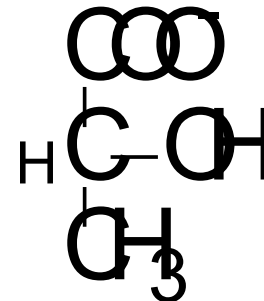
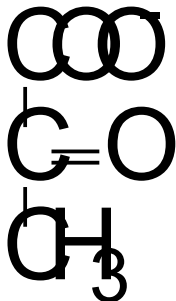
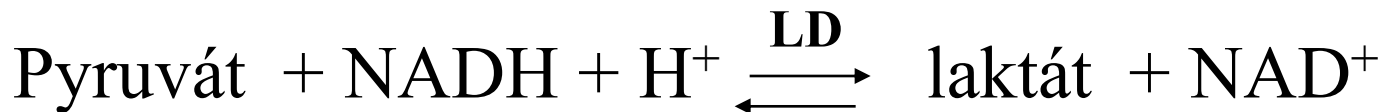

pyruvát

Laktátdehydrogenasa (LD)

laktát

Kde probíhá anaerobní glykolýza ?

- Většina buněk je schopna anaerobní glykolýzy

Příklad: Kosterní sval (namáhaný)

Tkáně při hypoxii

Erytrocyty

Kosterní sval - intenzivní práce

nedostatečný přívod O₂

glukosa $\rightarrow$ pyruvát

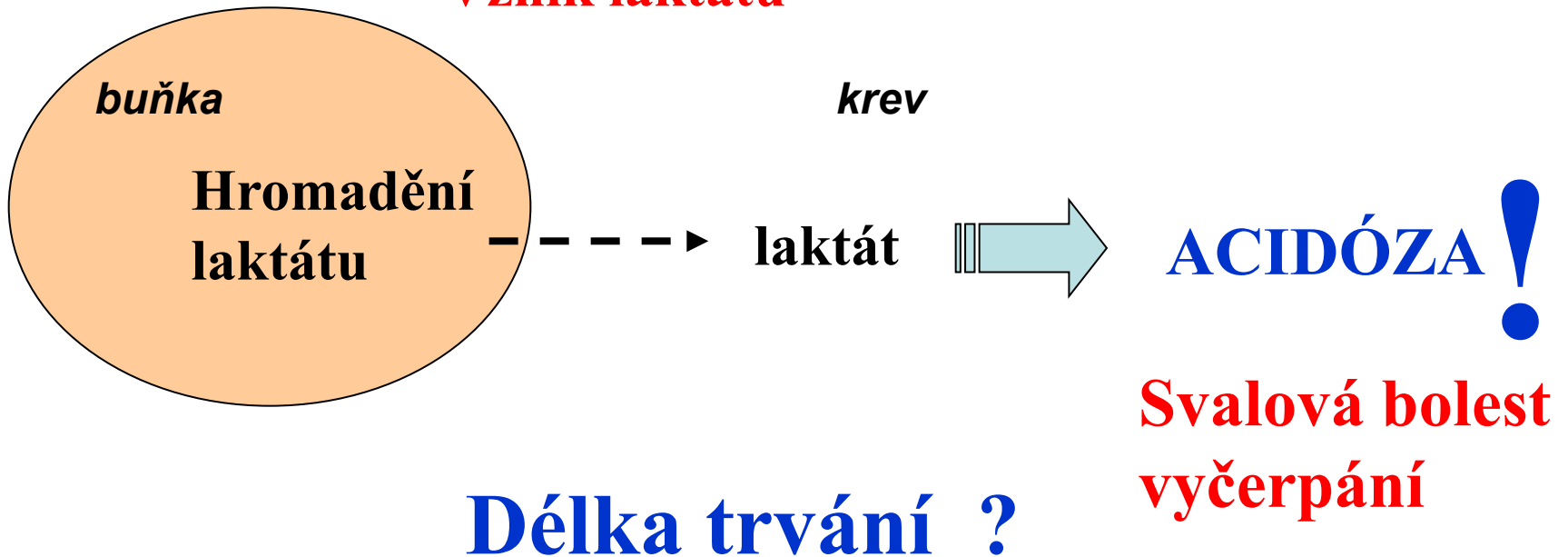
Tvorba laktátu (reakce LD)

Práce na kyslíkový dluh

Práce na kyslíkový dluh

- Intenzivní svalová činnost
- Nedostatek O₂
- **Vznik laktátu**

Krátký omezený časový úsek
(např. sprint)

Jak odstraníme následky svalové bolesti a vyčerpání ?

- ukončení svalové činnosti (zmírnění práce)
- dostatečné zásobení kyslíkem

Poté dochází k přeměně části laktátu na pyruvát a NADH se reoxiduje v dýchacím řetězci.

Jaký je průběh glykolýzy v kosterním svalu?

Mírná práce (klid)

Dostatečný přívod O_2

Aerobní glykolýza

Vytrvalostní běh

červená svalová vlákna

Intenzivní práce

Nedostatečný přívod O_2

Anaerobní glykolýza

Práce na kyslíkový dluh

Sprint

bílá svalová vlákna

Jaký je průběh glykolýzy v erythrocytech?

~~Aerobní glykolýza~~

Anaerobní glykolýza

Chybí mitochondrie

Tvorba laktátu

Laktát jde do krve $\Rightarrow$ v játrech na pyruvát

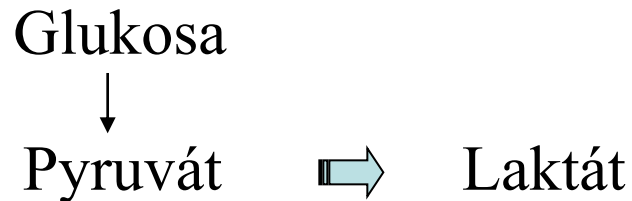
Vztah vitaminů k metabolismu sacharidů

Viz. další přednáška

Energetická bilance anaerobní glykolýzy: 2 ATP

Energetická bilance aerobní glykolýzy: 38 ATP

Sumárně aerobní glykolýza:

Glykolýza

aerobní

Dostatečný přívod O₂

Vysoký zisk energie: **38 ATP**

Význam – zisk energie

anaerobní

Nedostatečný přívod O₂

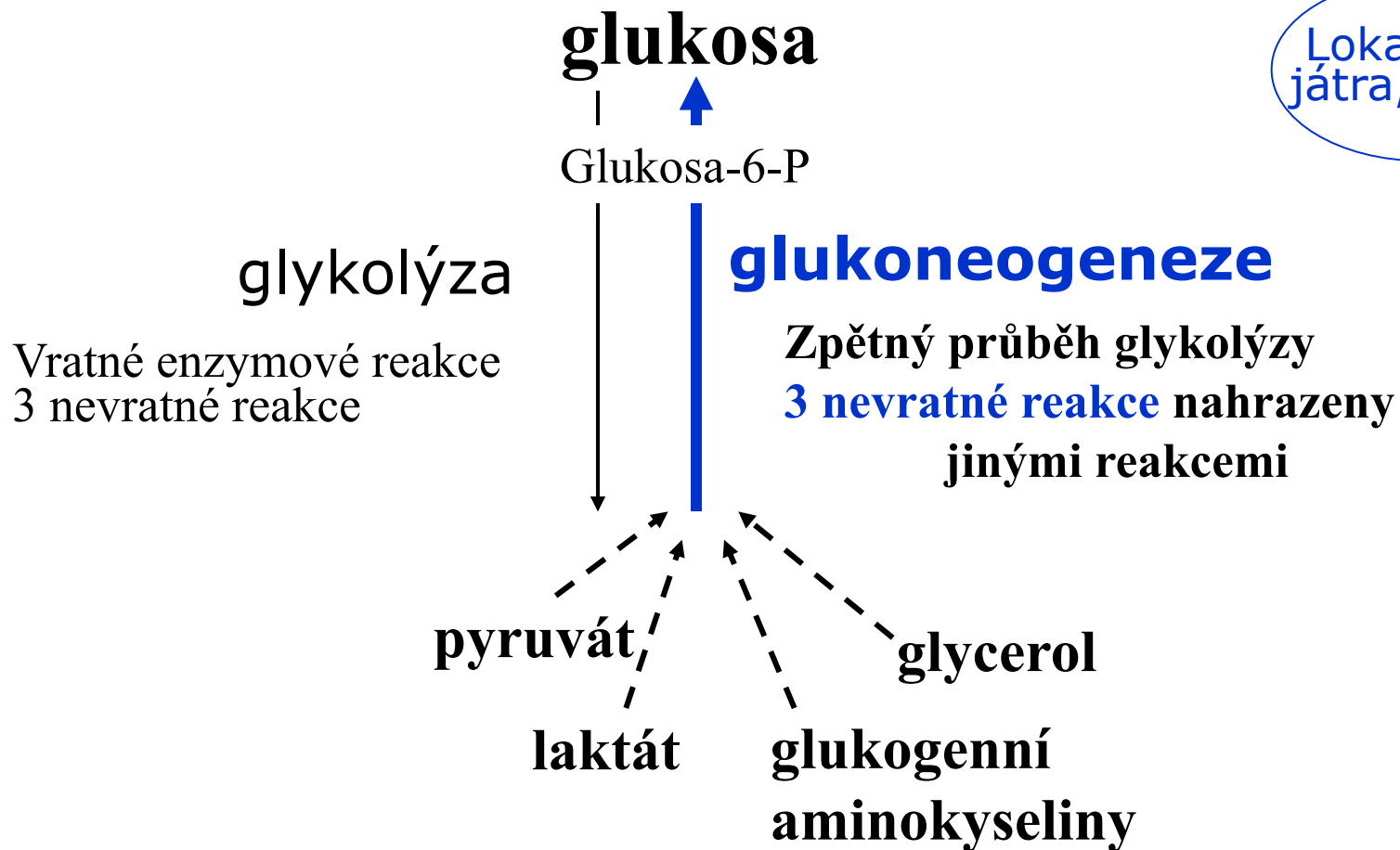
Malý zisk energie: **2 ATP**

Význam – zisk energie

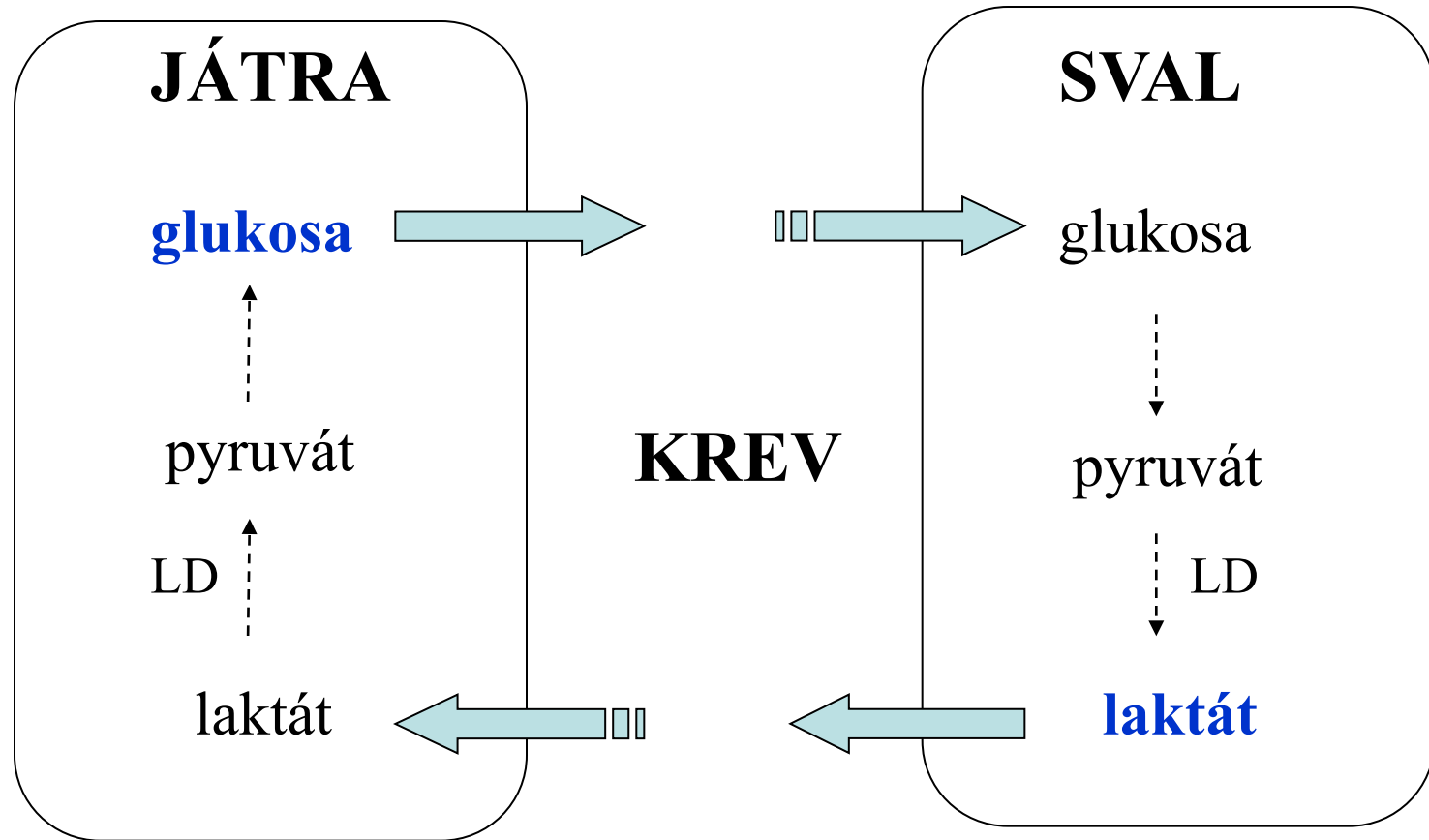
- při dějích, kdy je omezen přísun kyslíku
- tkáň nemá mitochondrie (ery, leu, ...)

Glukoneogeneze

Syntéza glukosy: z látek vzniklých katabolismem sacharidů
z **necukerných zdrojů**

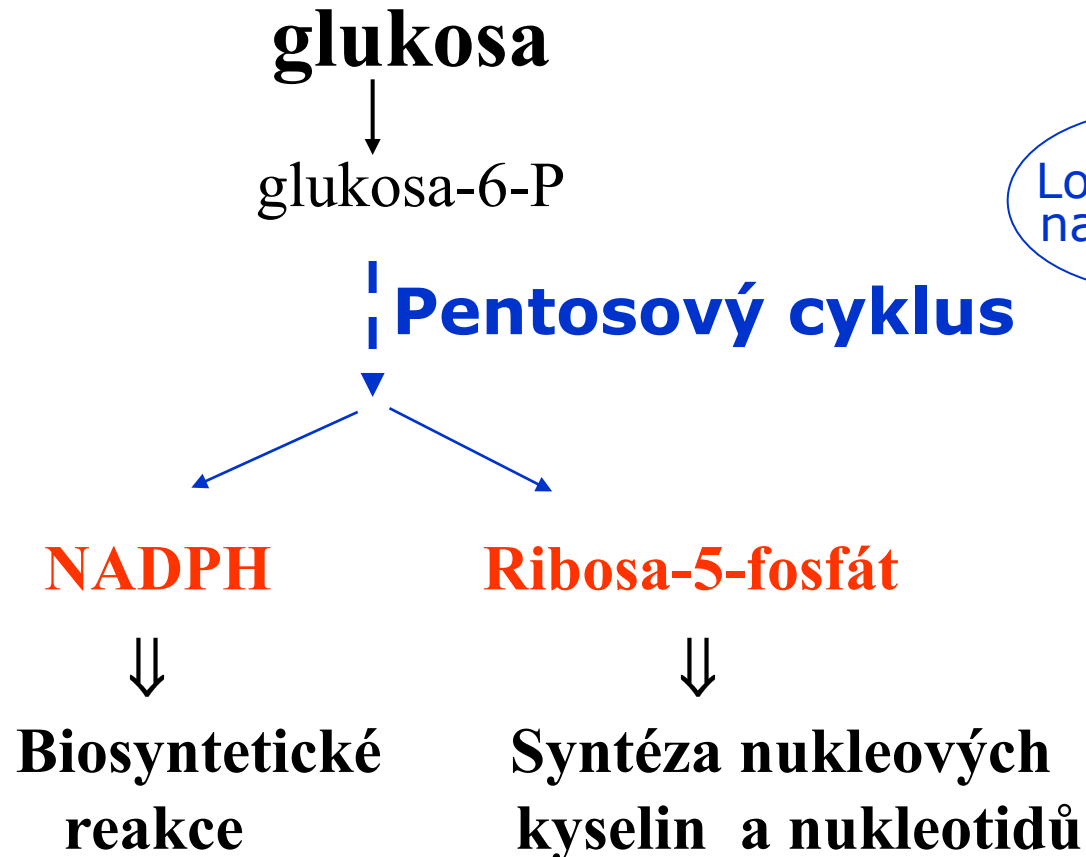
Odstraňování laktátu z tkání do jater, kde se využívá pro tvorbu glukosy

Pentosový cyklus

Slouží jako zdroj NADPH a pentos

~~Zdroj energie~~

Metabolismus fruktosy

Zdroj fruktosy:

Sacharosa

Štěpení sacharosy:

Tenké střevo

Přeměny fruktosy:

Játra

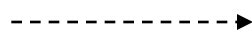
Fruktosa

Nezávislé na insulinu

Fruktosa-1-fosfát

Glykolýza

Fruktosa

„Rychlý“ zdroj energie

Metabolismus galaktosy

Zdroj galaktosy:

Laktosa

Štěpení laktosy:

Tenké střevo

Přeměny galaktosy:

Játra

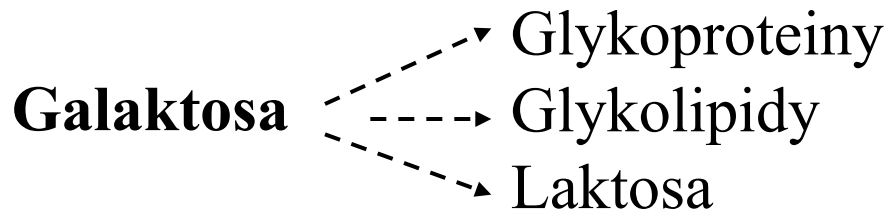
Galaktosa

Aktivovaná glukosa
(UDP-glukosa)

Metabolismus glukosy

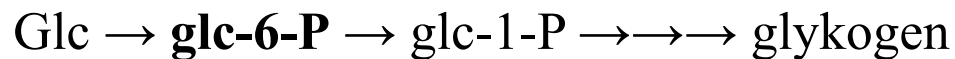
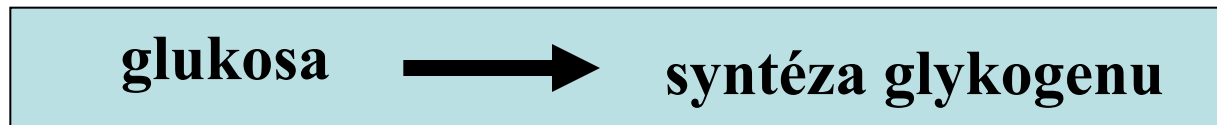
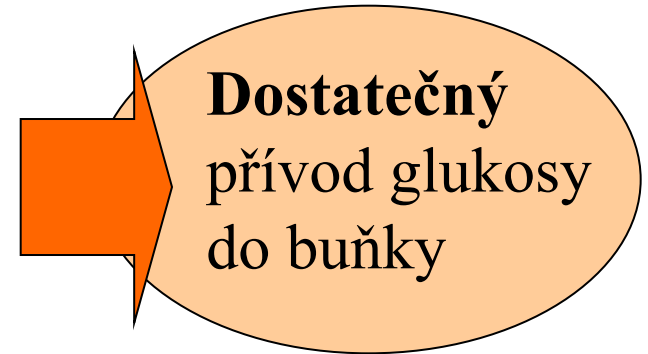
Syntéza a odbourání glykogenu

- probíhá převážně v játrech a ve svalech
- lokalizace - cytoplasma buněk
- glykogen: zásobní forma glukosy v buňkách
zdroj energie
- játra: 5 - 10 % hmotnosti jater po jídle
0,1 % hmotnosti jater po 24 hodinách hladovění
- sval: 1,5 % hmotnosti svalu (odbourání až při těžké svalové práci)

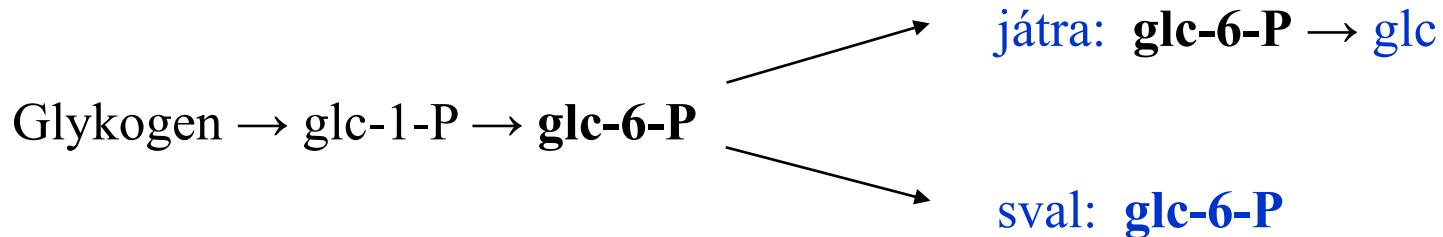
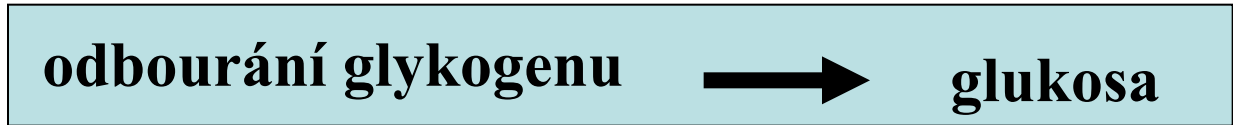
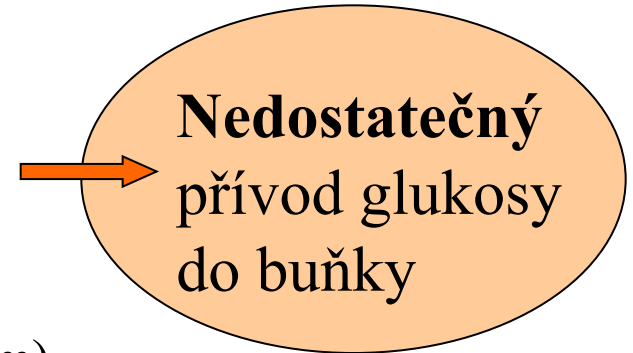
Syntéza glykogenu

- hormonální stimulace (inzulin)

Odbourání glykogenu

- glykogenolýza
- hormonální stimulace
(glukagon, adrenalin)
- mechanismus glykogenolýzy:
fosforolytické štěpení (anorganickým fosfátem)

Hormonální regulace

Syntéza glykogenu

- stimulace inzulinem

Odbourání glykogenu

- játra: stimulace glukagonem
adrenalinem
- sval: stimulace adrenalinem

Hormonální regulace metabolismu glukosy

INZULIN

- ↓ Snižuje glukosu v krvi
- ↑ Stimulace glykolýzy
- × Inhibice glukoneogeneze
- ↑ Zvyšuje syntézu glykogenu

Anabolické účinky

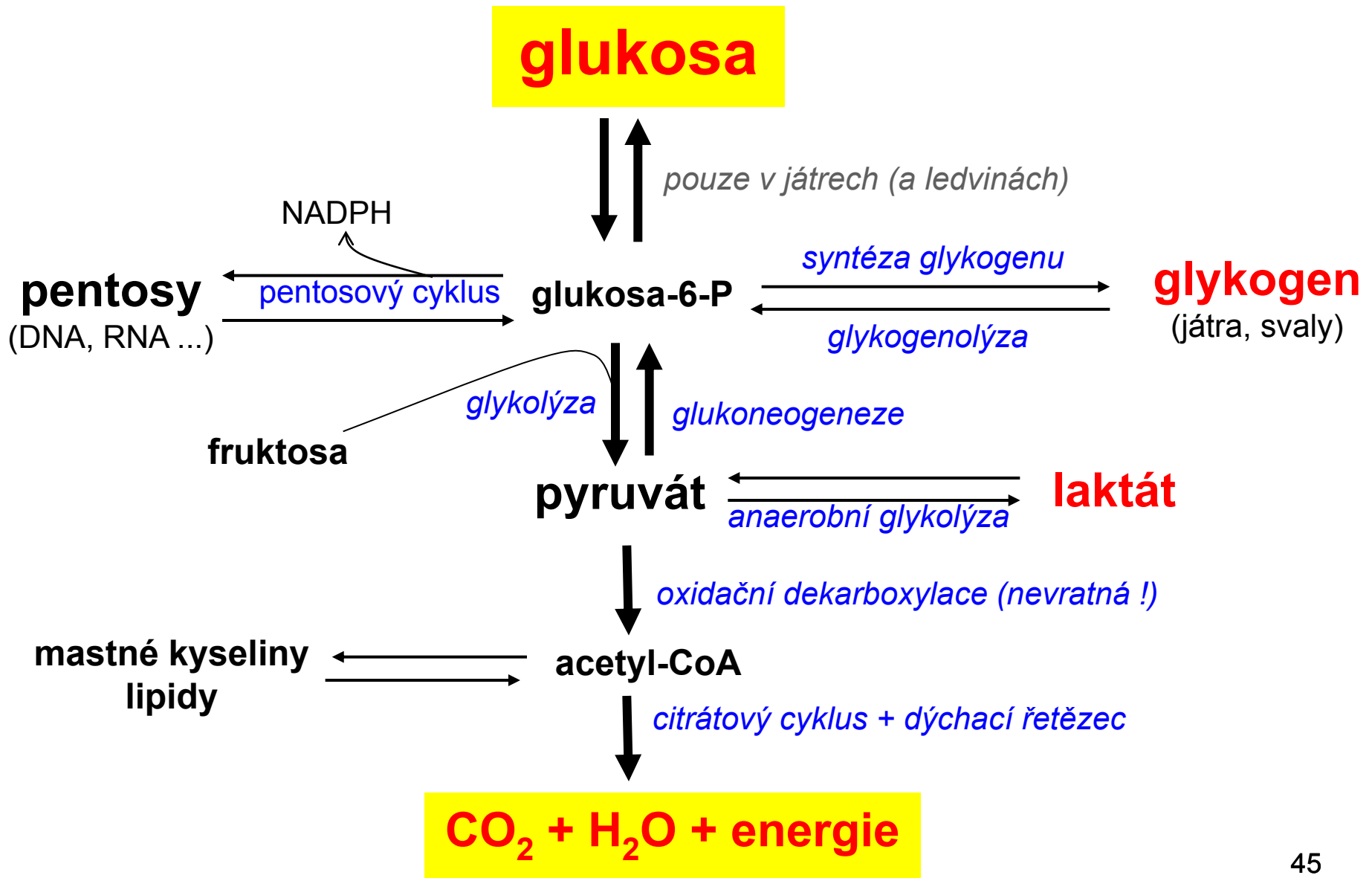
GLUKAGON

- ↑ Zvyšuje glukosu v krvi
- ↑ Stimuluje glukoneogenezi
- ↑ Zvyšuje odbourání jaterního glykogenu

„**Stresové**“ **hormony**: Adrenalin (zvyšuje odbourání glykogenu)

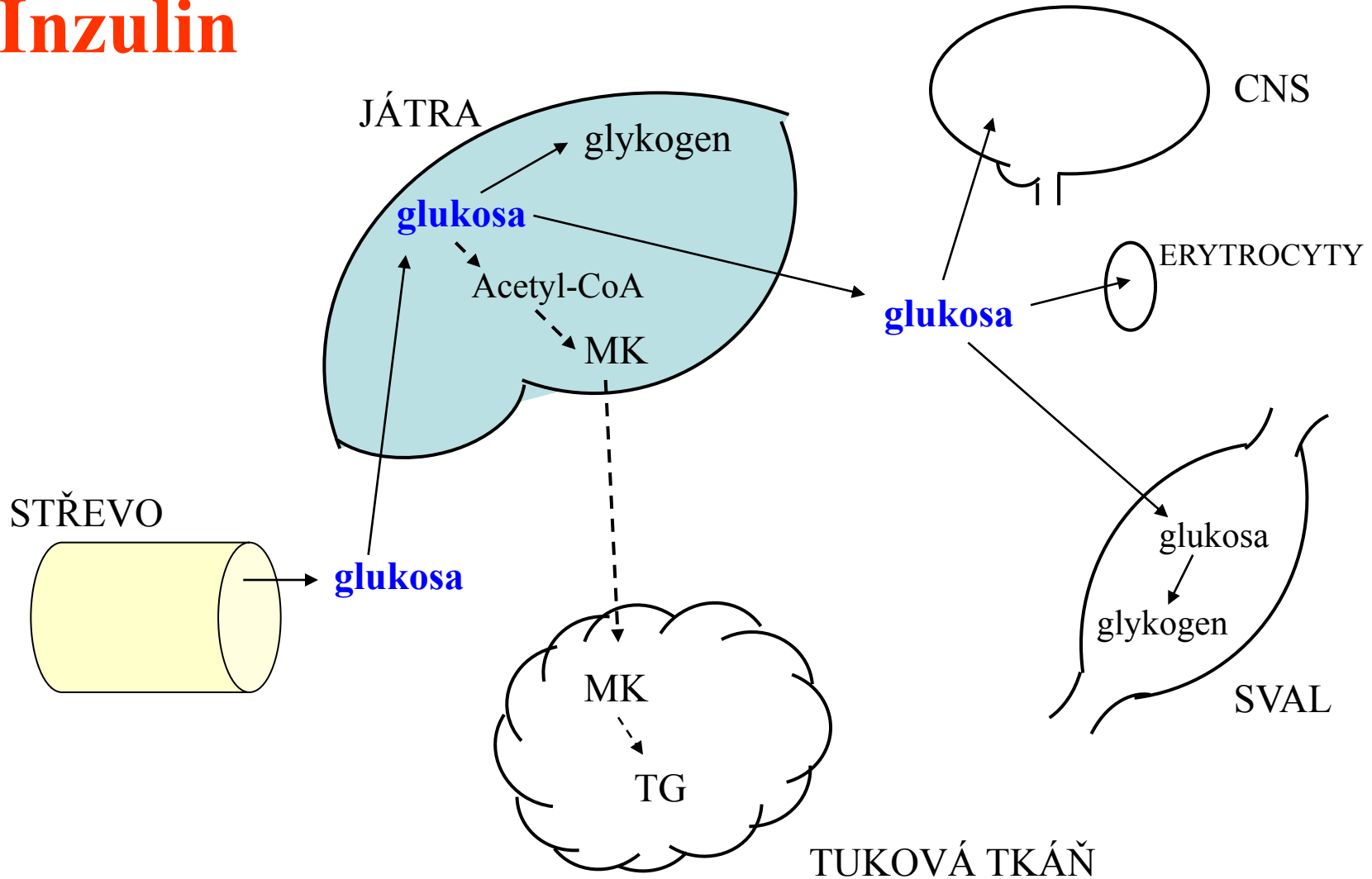
Kortizol (zvyšuje glukoneogenezi z AK)

Schema metabolických drah glukosy

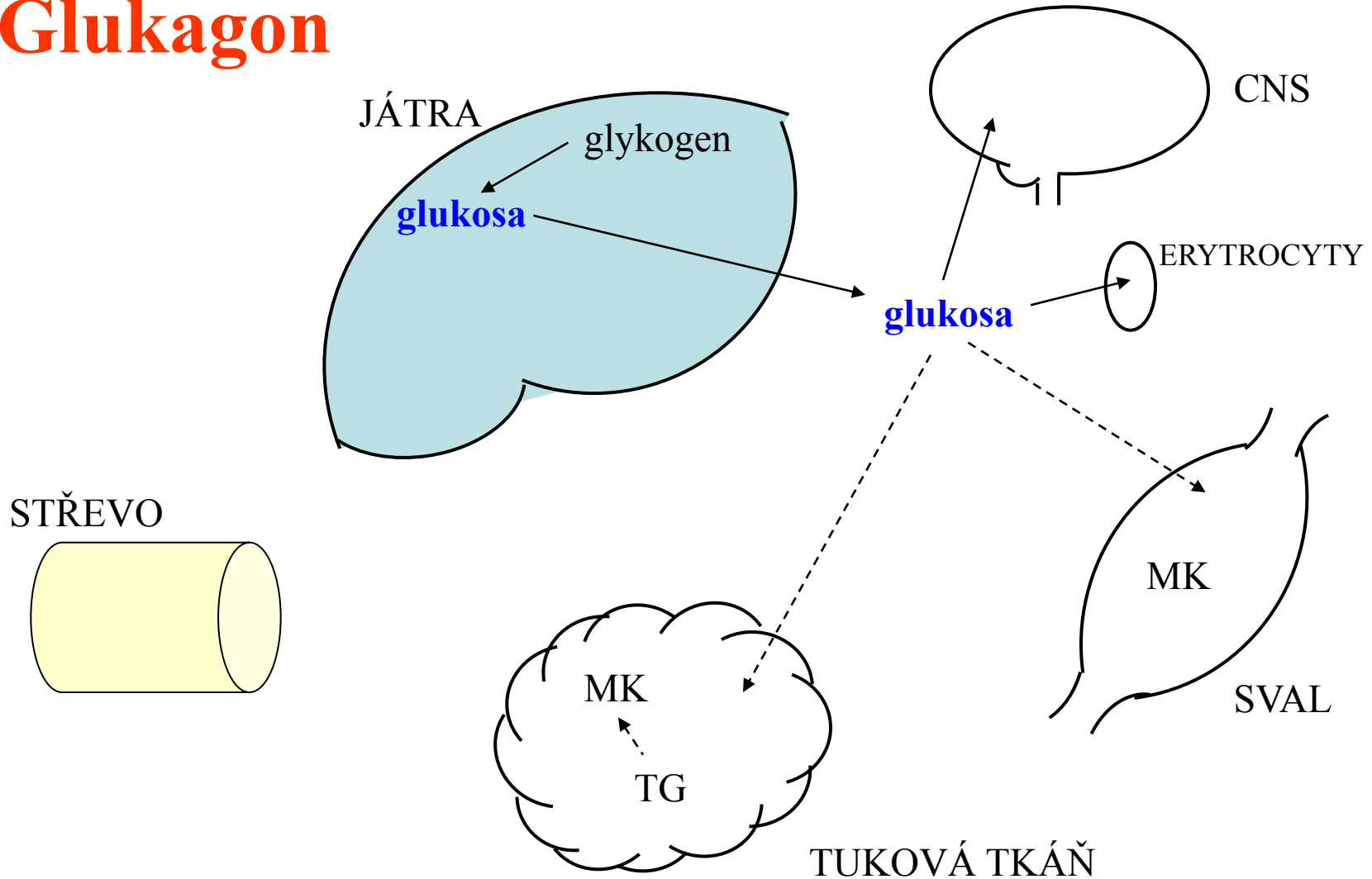
Metabolismus glukosy po jídle

Inzulin

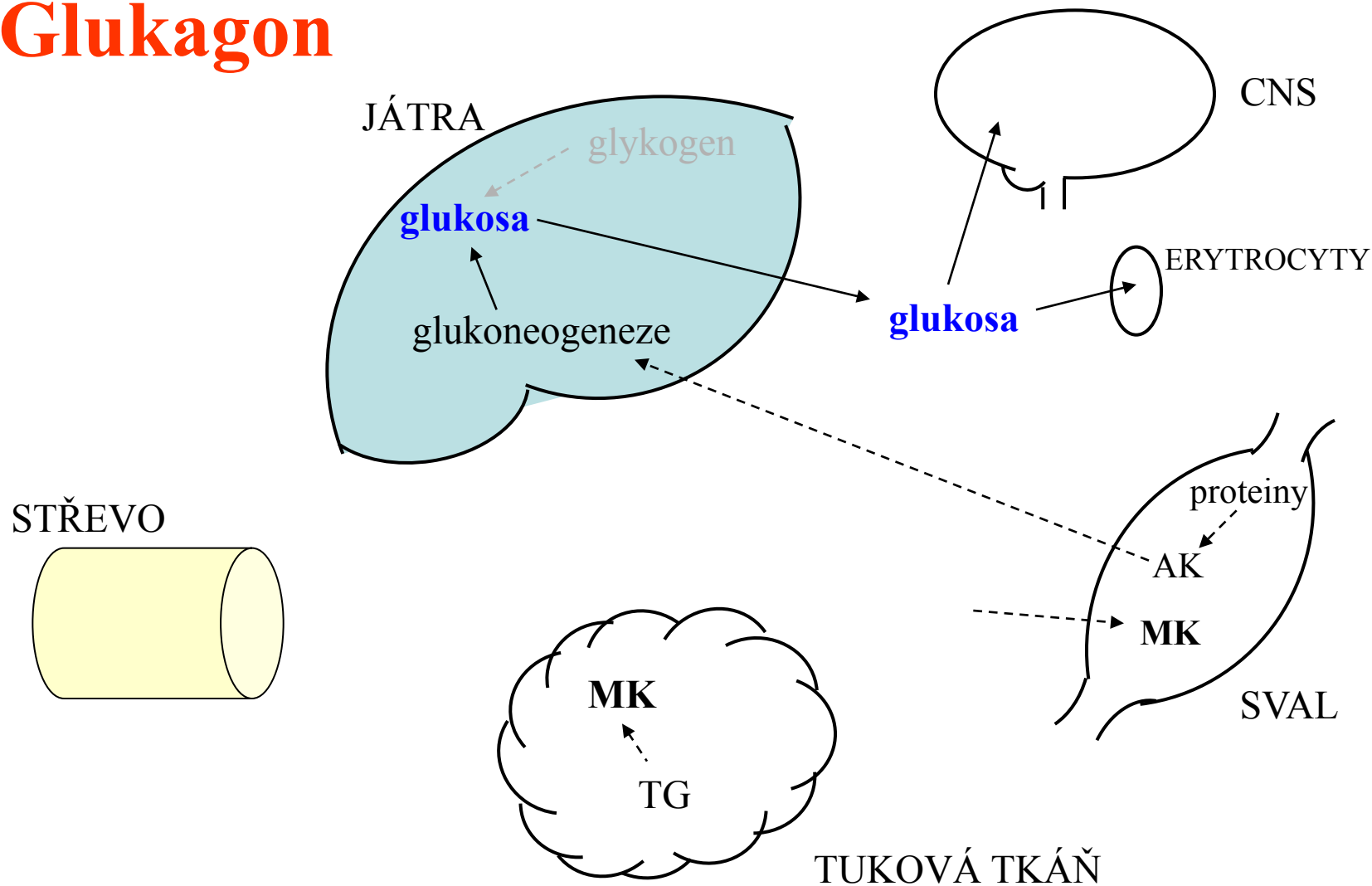
Metabolismus glukosy v postresorpční fázi

Glukagon

Metabolismus glukosy při hladovění

Glukagon

Patologické stavy při poruše metabolismu sacharidů

Diabetes mellitus

(viz – další přednáška)

Jiné poruchy v metabolismu sacharidů

(např. deficit enzymů – disacharidas)

Jiné poruchy v metabolismu sacharidů

Disacharidasy – porucha či úplný nedostatek enzymů

nerozložené disacharidy

Strhávají vodu

tlusté střevo

Bakteriální rozklad disacharidů
na CO_2 , CH_4 a H_2

Intolerance laktosy

